

Zeg niet zomaar, het is een koolwitje!

Sylvain Cuvelier - VVE WG Dagvlinders

Wanneer mensen worden aangesproken over dagvlinders dan valt al heel snel de naam koolwitje. In zijn juiste betekenis betreft het alle soorten dagvlinders uit het genus *Pieris* al benoemt men dikwijls de volledige familie *Pieridae* ook als de koolwitjes.

Voor Vlaanderen betekende dit tot voor kort **drie verschillende soorten**: *Pieris brassicae* (Linnaeus, 1758), het **groot koolwitje** (Fig. 1 a-c); *Pieris rapae* (Linnaeus, 1758), het **klein koolwitje** (Fig. 2a-c) en *Pieris napi* (Linnaeus, 1758), het **klein geaderd witje** (Fig. 3a-c).

1a

2a

3a

1b

2b

3b

1c

2c

3c

1. Groot koolwitje
1a. ♂. Heidebos. © Tom Vermeulen
1b. ♀. Puyenbroeck. © Tom Vermeulen
1c. Onderzijde. Waasmunster. © Ortwin Hoffmann

2. Klein koolwitje
2a. ♂. Buylaers. © Tom Vermeulen
2b. ♀. Hamputen. © Tom Vermeulen
2c. Copula onderzijde. Waasmunster. © Ortwin Hoffmann

3. Klein geaderd witje
3a. ♂. Waasmunster. © Ortwin Hoffmann
3b. ♀. Waasmunster. © Ortwin Hoffmann
3c. Copula onderzijde. © Ortwin Hoffmann

Sedert een 15-tal jaar is er een zeer snelle expansie naar Noordwest-Europa van **een vierde soort**: *Pieris mannii* (Mayer, 1851). Het **scheefbloemwitje** (Fig. 4 a-f) werd in de Benelux voor het eerst waargenomen in 2015. De volgende jaren werd deze invasie die begon via de Maasvallei, verder gezet doorheen de provincies Limburg en Antwerpen. In 2019 waren er reeds enkele waarnemingen van scheefbloemwitjes in Oost-Vlaanderen en het ziet er naar uit dat de opmars niet is gestopt.

4a. Scheefbloemwitje ♂. Halanzy.
4b. Scheefbloemwitje ♀. Sint-Niklaas.
4c. Scheefbloemwitje onderzijde. Teuven.

© Jurgen Couckuyt
© Sandra Casier
© Pieter Vantiegheem

4d. Scheefbloemwitje ei. Sint-Martens-Voeren.
4e. Scheefbloemwitje rups. Teuven.
4f. Scheefbloemwitje rups. Dompcevrin (Fr).
4g. Scheefbloemwitje pop. Ex ovo.

© Pieter Vantiegheem
© Pieter Vantiegheem
© Pieter Vantiegheem
© Pieter Vantiegheem

De koolwitjes zijn misschien wel de meest ‘aan de mens’ aangepaste dagvlinders. Wereldwijd volgden ze de avonturiers in hun kielzog bij het veroveren van nieuwe gebieden. Uit resultaten van het Tuinmeetnet van de VVE WG Dagvlinders, blijkt duidelijk de aanwezigheid van mooie aantallen eitjes, rupsen en poppen in de deelnemende tuinen. Niet verwonderlijk, **heel wat tuin- en moestuinplanten zijn belangrijke waardplanten** voor de drie soorten koolwitjes. In volgorde van aantallen, in alle stadia, is het klein koolwitje de meest aanwezige soort in onze tuinen gevolgd door het groot koolwitje en het klein geaderd witje. Onze tuinen betekenen een belangrijk deel van de koolwitjes biotopen in het verstedelijkte Vlaanderen.

Ook de invasie van het scheefbloemwitje is trouwens nauw gekoppeld aan de mens. Scheefkelk is een zeer populaire plant in rotstuintjes en waardplant voor deze soort. Deze rotstuinen zijn bovendien een ietwat vergelijkbare omgeving met de natuurlijke biotopen van het scheefbloemwitje dat in zuidelijk Europa veel te vinden is in warme, droge en stenige omgevingen met aanbod aan diverse *Iberis* soorten. Voorplanting van het scheefbloemwitje én de aanwezigheid van alle stadia is al duidelijk aangetoond in Vlaanderen.

Koolwitjes zijn soorten die we vanaf de prille lente tot de herfst kunnen waarnemen. Waarnemingen van het scheefbloemwitje in onze regio zijn in de toekomst te verwachten vanaf april. De lentegeneratie zal qua aantallen eerder beperkt blijven en gevolgd worden door een grotere zomergeneratie met vermoedelijke piek van de vliegtijd in augustus.

Het groot koolwitje legt zijn eitjes in groepjes (Fig. 5a). Bij de andere soorten koolwitjes is de eileg hoofdzakelijk solitair. Zowel in het rups- als het popstadium zijn er uiterlijke verschillen tussen de verschillende soorten koolwitje (Fig. 5b-e) die determinatie mogelijk maken. In alle stadia worden de koolwitjes zwaar belaagd door parasieten (Fig. 6a-c). Ook dat is een uitermate boeiende studie op zich waard en foto's van deze waarnemingen zijn waardevol!

5a

5b

5c

5d

5e

5a. Groot koolwitje groepje eitjes.
5b. Groot koolwitje rupsen.
5c. Groot koolwitje pop.

© Ortwin Hoffmann
© Ortwin Hoffmann
© Ortwin Hoffmann

5d. Klein geaderd witje.
5e. Klein koolwitje.

© Ortwin Hoffmann
© Ortwin Hoffmann

6a

6b

6c

6a. Groot koolwitje rups met cocons van een parasiet.
6b. Groot koolwitje pop met sluipwesp.
6c. Groot koolwitje geparasiteerde pop.

© Ortwin Hoffmann
© Ortwin Hoffmann
© Ortwin Hoffmann

We zijn zeer benieuwd wat deze lente in onze regio zal brengen voor het scheefbloemwitje. Uitkijken en noteren! En om ook het voorkomen van alle dagvlindersoorten in de eigen regio beter te leren kennen, herhalen we nogmaals de oproep: meld én alle observaties én van alle stadia op www.waarnemingen.be en neem ook veel foto's. Zo houden we de vinger aan de pols in de eigen regio.

Wie op de hoogte wil blijven van de dagvlinders uit eigen streek en Europa, schrijft zich in op de nieuwsbrief van de VVE WG Dagvlinders bij couckuyt.jurgen@telenet.be.